

Stord kommune
Postboks 304
5402 STORDDato: 18.09.2014
Vår ref.: 2014/17184-13
Saksbehandlar: anjsetr
Dykkar ref.:

Førebels fråsegn kulturminne - Offenleg ettersyn - Områderegulering for gnr/bnr 23/1 m.fl. Sævarhagen, Haga, Nedre Økland, Stord kommune

Hordaland fylkeskommune har vurdert saka som regional sektormynde for kulturminnevern. Dette er ei førebels fråsegn knytt til kulturminneinteressene i saka.

Saksgang

Hordaland fylkeskommune viser til dykkar brev datert 01.07.2014 med områdereguleringsplan for Sævarhagen – Haga – nedre Økland til offentlig ettersyn. Føremålet med planen er å opparbeide ein tursti gjennom området og vern av viktige jordbruksområde innafor planen. Planområdet er bandlagt for regulering i kommuneplanen for Stord kommune 2010-2021. I vårt brev datert 04.12.2013 til oppstartsmeldinga varsla vi at det var naudsynt med ei arkeologisk registrering i planområdet. I brev datert 12.06.14 sendte vi dykk kostnadsoverslag for den arkeologiske registreringen. Saka vart sendt over til Bergens Sjøfartsmuseum for vurdering. I brev datert 15.09.2014 krev dei ei marinarkeologisk registrering i sjøområda i planen. Kulturminnehøva i planen er ikkje avklart jf. §9 i kulturminneloven. Planen som er lagt ut på offentlig ettersyn er i konflikt med kjende automatisk freda kulturminne.

I brev datert 04.07.2014 viser Stord kommune til at kostnadane knytt til arkeologiske undersøkingar vert vurdert som urimeleg høge. Dette ut i frå at storparten av arealet som skal regulerast skal ha som føremål landbruk med arealformål LNF og jordvern.

Planen som dekker vel 950 dekar landareal, av desse er i overkant av 300 dekar landareal vurdert til å vere gjenstand for ein registrering.

Planen er slik den står pr. i dag i konflikt med nasjonale verneinteresser og undersøkingsplikta etter §9 i kulturminnelova er ikkje oppfylt, jf. vårt brev datert 12.8.2014. Vi har ikkje mottatt skriftlig godkjenning av vårt kostnadsoverslag. Hordaland fylkeskommune møtte Stord kommune 03.09.2014 for å gå i gjennom konfliktpunkter i planen. Det ble avtalt at fylkeskommune skulle sende kommunen et brev der saka ble gjennomgått og innspel og forslag til løysingar på konfliktområde i planen ble gjennomgått. Se under overskrifta Moglege løysingar.

Automatisk freda kulturminne

Det er frå før kjent 7 automatisk freda kulturminne innanfor plangrensa:

- Askeladden-ID 55290, gravminne – H730_1
- Askeladden-ID 55289, gravminne – H730_2
- Askeladden-ID 60600, gravminne – H730_3

- Askeladden-ID 15869, gravminne – H730_4
- Askeladden-ID 25604, gravminne – H730_5
- Askeladden-ID 35512, nausttuft – H730_6
- Askeladden-ID 45541, gravminne – H730_7

Konflikt med automatisk freda kulturminne – grunnlag for motsegn

Delar av turveg med arealformål o_TB går inn i sikringssona fleire automatisk freda kulturminne, ID 60600, H730_3, ID 15869, H730_4 og ID 35512, H730_6

Arealformålet UNB8 går inn i sikringssona til ID 35512, H370_6

Arealformålet SB1 går inn i sikringssona til ID 60600, H730_3

Det er naudsynt med ein omsynssone c – bevaring kulturmiljø, H570, med tilhørende føresegn rundt alle dei automatisk freda kulturminna for å ivareta deira interesser i planen.

Manglande registrering av planområdet gjør at kulturminnehøva i planen er ikkje avklart jf. §9 i kulturminneloven om undersøkingsplikt.

Kommunen, som tiltakshavar, plikter å syte for at omsynet til desse automatisk freda kulturminna er ivarettatt i planen eller hatt dialog om moglege løysingar med kulturminnemynde som sikrar det juridiske i planen. Dersom dette ikkje er gjort skal Hordaland fylkeskommune som delegert kulturminnemynde fremja saka som motsegnssak.

Hordaland fylkeskommune skal som delegert kulturminnemynde gjera ei fagleg vurdering i all arealplanlegging av arealbruk og kulturminneverdiar jf. §§ 3 og 4 i kulturminneloven. Me skal og handtera eventuelle dispensasjonar etter § 8 4. ledd. Nasjonale kulturminneverdiar skal slik vera avklart på reguleringsplan.

Motsegnspunkta vil bli gjennomgått i avsnitta under.

Turveg

Delar av traseen for planlagd turveg innafor planområdet, er i konflikt med automatisk freda kulturminne.

Turvegen og tiltakssona (bestemmelseområde #1) som er lagt rundt vegen går innafor sikringssona til to av gravminna og nausttufta (ID 35512, ID 15869 og ID 60600). Traseen må justerast slik at den ikkje går inn i sikringssoner eller så må kommunen må søkje Riksantikvaren om dispensasjon for tiltaket. Sjå innspel for dei enkelte tilfella under overskrifta Omsynssone c – bevaring kulturmiljø.

Turveg skal ha ein breidde på 2 meter og ha fast grusdekke, jf. §5.1.1. Kulturminna bør fysisk markerast og det må takast særskilt omsyn i anleggsfasen. Dette bør inn i føresegna.

Omsynssone c - bevaring kulturmiljø

Det er naudsynt med ein omsynssone c – bevaring kulturmiljø, H570, rundt alle dei automatisk freda kulturminna for å ivareta framtidig vern gjennom planen. Eit tilhøve som skal avklarast under registrering er ein kontroll- og tilstandsregistrering av tidligare kjente kulturminne i området. Innspel knytt til omsynssonene i dette brevet er derfor ikkje endelege.

Føresegna i planen må sikra at tiltak som kan vere skadeleg for registrerte og moglege ukjende automatisk freda kulturminne ikkje kan settast i gang i dette området. Sjå vedlagt kart og digitale filer for utstrekning.

Vi ber om at avsnittet under blir knytt til som føresegn til alle omsynssonene:

H570_01-08 er sone med særlig bevaring av kulturmiljø, omsynssone c. Kulturmiljø og landskapsbilete skal takast vare på. Nye tiltak innanfor omsynssona skal avklarast med Hordaland fylkeskommune som rette kulturminnemynde.

De einskilde omsynssonene vert gått igjennom under:

Omsynssone c – H530_3

H370_7, H370_6 og H370_5 bør få en omsynssone som dekker heilskapen i landskapet. Omsynssona vil inkludere dei to sefrak-registrerte nausta i området. Det er viktig å halde på siktelinjene mellom kulturminna i landskapet, men og tilknytning mot sjøen. Opparbeiding av området rundt for økt ferdsel skaper behov for eit skjøtsel av kulturminna. Traseen for turveg UNB8 går inn i sikringssona og er i konflikt med ID 35512, H730_6. Traseen må leggjast om, enten over eller nedafor kulturminne. Dagens sti ned til nausta går i dag gjennom sikringssona. Kulturminnet bør skiltast for å hindre skader og slitasje ved auka ferdsel i område. Det bør ikkje byggast ytterligere naust eller andre tiltak i området som stenger utsynet mot sjø for kulturminna.

Omsynssone c – H530_4

H730_4 bør få en omsynssone som dekker heilskapen i landskapet. Det er viktig å halde på siktelinjene og tilknytninga mot sjøen. Opparbeiding av området rundt for økt ferdsel skaper eit behov for skjøtsel av kulturminnet. Det er behov for omsynssone som strekker seg over ballplass, kulturminne og området rundt. Utstrekkinga av H730_4 og f_L14 stemmer ikkje overeins med vårt kartgrunnlag og flyfoto. Det ser ut til at ballplassen går inn i sikringssonen til gravhaugen i vestre kant. Størrelsen på størrelsen på ballplassen og utstrekkinga av kulturminnet må avklarast under registreringa.

Omsynssone c – H530_5

H730_3 bør få en omsynssone som dekker heilskapen i landskapet. Det er viktig å behalde siktelinjene og tilknytninga mot sjøen. Opparbeiding av området rundt for auka ferdsel skaper eit behov for skjøtsel av kulturminnet. Traseen for turveg og arealformål SB1 i konflikt med ID 60600, H730_3. Traseen for turveg, o_TV går inn i sikringssona til kulturminnet. Terrenget i området gjer det vanskelig å legge stien ein annan stad utan å gjere større inngrep i terreng. Området blir brukt som sti i dag. En tilrettelegging på begge sider vil føre til fortsatt, og mulig auka bruk av området. Det er høve om å søke Riksantikvaren om dispensasjon for inngrep i sikringssona. Avbøtende tiltak som skilt- og skjøtelsavtale børe vere ein føresetnad for dispensasjon. SB1 strekker seg inn i sikringssona og er i konflikt med kulturminnet. Arealformålet er må leggast utanfor sikringssona. Det bør ikkje byggast ytterligere naust eller andre tiltak i området som stenger utsynet mot sjø for kulturminna.

Omsynssone c – H530_6

H370_1 og H370_2 bør få en omsynssone som dekker heilskapen i landskapet. Det er viktig å behalde siktelinjene dei i mellom, samt tilknytninga mot sjøen. Opparbeiding av området rundt for økt ferdsel skaper behov for eit skjøtsel av kulturminna. I vår fråsegn på oppstartsmeldinga gav vi innspel om føresegn knytt til graveforbod i dette området. Dette er ikkje tatt til følgje. Kulturminna bør derfor få si eiga omsynssone og føresegn.

Undersøkingssplikt – registrering etter §9 kulturminneloven

Stord kommune og Hordaland fylkeskommune hadde den 02.09.2014 møte i saka og tok opp problem som var knytt til planen, hovudsakleg knytt til behov for og kostnader knytt til registrering. Her vart det drøfta løysingar både på omfang og fråfall av registrering, i tillegg til dei alt kjende konfliktane. Under føl ei oppsummering av fylkeskommunens utgangspunkt:

Med omsyn til den faglege vurderinga som er gjort med omsyn til undersøkingssplikt er dette eit maksimalbudsjett som vert fakturert etter nytta tid og kostnader. Områdeplanen femnar om vel 950 dekar landområde, av desse er rett i overkant av 300 dekar område som er blitt vurdert knytt til registrering. Planen strekk seg vel 1,6 km frå nord til sør. Hordaland fylkeskommune viser til at det er planen sin storleik som bidreg til tidsbruken.

Føremålet med planen er delvis å ivareta eit viktig landbruksområde i kommunen. Arealformålet jordvern er likevel ikkje tilstrekkeleg vern for kulturminne. Desse må ha eigne vern og jordvern medfører ikkje eit fråfall

av krav om registrering etter kulturminnelova § 9. Målsetinga i områda med arealformålet jordvern er likevel å halde registreringa på eit minimum. Kostnadsoverslaget som er sendt ut er ei øvre kostnadsramme for undersøkinga. Hordaland fylkeskommune har forståing for at registrering i planområde som ideelt sett skal vera jordvern kan synast belastande. Me viser til at det er planforma og arealbruken som gjer ei registrering naudsynt. Reguleringsplanen pålegg kulturminneforvaltninga å vurdere kulturminneverdiane. Landbruk som reguleringsføremål opnar opp for tiltak som vil kunne skade eventuelle kulturminne under bakken. Riksantikvaren viser til eit område som har viktige natur og kulturelement må ha ein definert overordna status i kommuneplan. Ein slik status kan då vidareførast ved regulering. Det er då ein kan vurdere bruk av føresegnar og planstatus som sikrar både eit kulturmiljøvern og eventuelle kulturminne.

Mogelege løysingar

Stord kommune har ulike alternativ i planprosessen:

- Godta kostnadsoverslag frå Hordaland fylkeskommune og Bergens Sjøfartsmuseum knytt til kulturminneundersøkingar etter kulturminnelova § 9 ut i frå at planen er på offentleg høyring.
- Oppretthalde planen som den står. Hordaland fylkeskommune vil da måtte fremja motsegn på bakgrunn av konflikt med automatisk freda kulturminne.
- Trekke planen og endre dele opp området som skal omfattast av planen til berre å gjelde turstien og bustadområde. Traseen må da justerast jf. innspel over.
- Bruke ein anna planform som td. kommunedelplan for landbruksområda.
- Sende saka og kostnadsoverslaga til vurdering hjå Riksantikvaren

Skjøtsel og formidling

Opparbeiding av turveg vil føre til økt ferdsel i området, noko som igjen kan føre til økt fare for slitasje og skader på kulturminna i området. Eit avbøtande tiltak er å lage skilt- og skjøtelsesplaner med vilkår om skjøtsel, framtidig drift og vedlikehald for deler av område. Dette bør inkluderast i føresegna til områdeplanen.

Ved synfaring av kulturminna ser vi at tilstanden til tre av kulturminna rett ved stien (ID 15869, ID 25604 og ID 45541) ikkje er god.

Oppsummering

Hordaland fylkeskommune har skissert fleire alternativ til å få planprosessen vidare. Stord kommune må vurdere sjølv den mest føremålstenelege vegen vidare for å ivareta dei viktige føremåla i planen. Gjer kommunen nytte av andre planformer vil dei ha høve til å legge ein omsynssone over dei aktuelle landbruksområde med føresegn knytt til bruken av området. Kommunen kan regulere turveg og bustadområde i ein mindre reguleringsplan. Kommunen må då i forkant ta stilling til om dei vil halde på val av trasé og få reguleringsplanen i ei form som gjer det mogleg å søke Riksantikvaren om dispensasjon.

Tilhøvet til automatisk freda kulturminne må avklarast før Hordaland fylkeskommune. Utan ei undersøking etter § 9 i kulturminnelova har ikkje rett mynde vorte gjeve høve til å uttala seg. Det er slik ikkje mogleg å gje ei endeleg fråsegn. Vi ventar ei tilbakemelding frå kommunen på innspel i saka, for ordens skuld minner me om at kommunen ikkje har høve til å eigengodkjenna planen før tilhøvet til automatisk freda kulturminne er avklart i planen.

Per Morten Ekerhovd
fylkeskonservator

Anja Nordvik Sætre
rådgjevar

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor inga underskrift.